

Državljanstvo v gibanju

LEKCIJE O ALTERACIJI?

Etiene Balibar je v delih velikokrat poudaril, da je za vsako kritično refleksijo o evropskem državljanstvu pomembno soočenje z zgodovino kolonialne ekspanzije (pokojni Edward Said bi to definiral kot *kolonialni projekt*). To soočenje, o katerem govori Balibar, se ne odvija zgolj v predavalnicah univerz: v prvi vrsti je “vedno bolj množična in legitimna prisotnost populacij s kolonialnimi koreninami v starih metropolah” tista, ki kljub diskriminacijam, ki so jih deležne, ustvarja eno od temeljnih tem vsakdanjega življenja v Evropi. Torej se to soočenje, ki vztraja v “novih napetostih in novem nasilju”, potencialno vpiše v koncept evropskega državljanstva. To je tisto, kar Balibar sam definira kot *lekcijo o alteraciji* oziroma “priznanje alteracije Evrope kot nujne sestavine lastne identitete in svoje možnosti”. (Balibar, 2003: str. 38). Ker je po mojem mnenju Balibarjeva perspektiva ena izmed najpomembnejših na kritični levici, ki omogoča misliti Evropo na političen način, sem prepričan, da je nujno pre-

Bahija Benkouka
PREDSTAVITEV DEVETEGA
KOLEKTIVA SANS-PAPIER

Sem Bahija Benkouka, aktivistka devetega kolektiva ljudi brez papirjev (*sans-papier*). Ker sem bila brez dokumentov, sem se pridružila temu gibanju. Sem Maročanka in v Pariz sem prišla, da bi študirala. Po končanem študiju sem skušala spremeniti svoj status. Mojo prošnjo so zavrnil.

Predstavitev kolektiva (Okoliščine

nastanka, principi, organizacija, oblike in načini delovanja): Levica, ki je prišla na oblast leta 1997, je izdala okrožnico, ki je dovoljevala regularizacijo ljudi brez papirjev. Njen namen je bil prepričati Francoze, da pluralna levica želi razrešiti problem ljudi brez papirjev, torej problem, ki je postal javen v času vladavine desnice.

Ta okrožnica pa je ustvarila dvoumno situacijo, saj je bilo od 150000 prošenj zavrjenih kar 80000. Sama procedura regularizacije se je izvajala arbitrarno.

Poplava odklonilnih odločb iz

misliti nekatere stvari. Na prvem mestu se moramo vprašati, kakšno novost prinaša ta “lekcija o alteraciji”? Znotraj postkolonialnih študij, ki so popolnoma spremenile razumevanje kolonializma, je sam Balibar spoznal, da je bila “alteracija” od samega začetka moderne zgodovine “bistvena sestavina” evropske identitete. Od 16. stoletja dalje se podoba Evrope in njene civilizacije izraža v kontrastu z “barbarskim” in “nemoralno seksualnim” ter tudi s “svobodo divjih ljudstev”. Ti zadnji se ne zadovoljujejo le z markacijo margine zunaj Evrope: pravzaprav so že od samega začetka vključeni v teoretično in praktično delo, ki ustvarja enotnost evropskega prostora in koncepte, ki ta prostor artikulirajo. V isti kolonialni izkušnji – kot so nas naučili avtorji, kot sta Homi Bhabha in Gayati Spivak – živi, kontradiktorno, neko kontaminacijsko, tranzitno in “prevajalsko” gibanje (*métissage*), ki po svoje anticipira sedanji “postkolonializem”.

Lekcija, ki se je lahko naučimo iz postkolonialnih študij, je tista, ki jo lahko sami obrnemo zoper sklepe teh študij, saj sta koncepta *métissage* in “hibridizacija” daleč od tega, da bi nam eksplicitno nakazovala emancipatorne izkušnje: ta dva koncepta prej nakazujeta brutalne načine dominacije in artikulacijo izkoriščanja. Ključen torej ni odnos med alteracijo in evropsko identiteto, ampak njeno “pripoznanje”, ki bi ustvarilo – pod zgodovinskim profilom – podlago za samokritiko Evrope. Takega pripoznanja, take samokritike, pa v načinih, s katerimi se evropska politika sooča s sodobnimi migracijami, kljub temu ni moč zaslediti: ne v nacionalnih zakonodajah, ne v direktivah komisije in niti v členih o evropskem državljanstvu, ki je del projekta o evropski ustavi (ki ni bila sprejeta). Edini znak nasprotne težnje se kaže v “vedno bolj masovni in legitimni prisotnosti populacij s kolonialnimi koreninami”, kljub diskriminacijam, ki so jih deležne, nam pove Balibar.

Chévenementove okrožnice je vzpodbudila oblikovanje 9. kolektiva, da ne bi več živeli v sencah, z vsakodnevno grožnjo kontrole in tveganjem, da nas zaprejo in nato izženejo.

S tem, ko se mobiliziramo v devetem kolektivu, želimo reči, da nočemo še naprej živeti skriti, nelegalni in ponižani ter da smo moške in žene, ki so se odločili boriti za svobodo in dostojanstvo navkljub represivnemu arzenalu, ki ga proti nam uporabljajo različne vlade (leve in desne). Kolektiv je sprejel perspektivo

dolgotrajnega boja, katerega cilj je regularizacija vseh ljudi brez papirjev. V kolektivu najdemo ljudi petindvajsetih narodnosti, to mu daje multikulturno bogastvo. Brez papirjev so odločni in solidarni drug z drugim. Za večino pomeni kolektiv prvo izkušnjo boja.

Delovna mesta, ki jih zasedajo ljudje brez papirjev: Moške delajo večinoma na gradbiščih, v tekstilni industriji, v restavracijah in v čistilnih servisih. Ženske pa delajo večinoma na domovih (skrb za otroke, čiščenje ...).

Ali je možno v tej prisotnosti razumeti kontinuiteto nekega družbenega gibanja, ki neprestano izziva politike, ki želijo iz Evrope narediti "trdnjavo", samo pa pušča odprto možnost nekega *drugega* evropskega državljanstva in le temu ponuja materialno deklinacijo? Kakšni so učinki odmevov, ki jih proizvaja družbeno gibanje z drugimi socialnimi praksami, z drugimi zahtevami glede državljanstva, ki so prav tako izničeni v institucionalni konfiguraciji, ki jih evropsko državljanstvo protislovno ponotrnanja? Gibanja v Evropi, znotraj velikega planetarnega gibanja nepodredljivosti, ki se bori proti "neoliberalizmu" in vojni, odpirajo vprašanja o "konstitucionalnih" perspektivah. To so po mojem mnenju temeljna vprašanja, ki si jih moramo postaviti.

MEJE EVROPE

Prav vojna, torej. Medtem ko se razpravlja o ustanovitvi novega evropskega telesa za nadzor nad mejami, medtem ko je "vojna proti terorizmu" odprla notranjo fronto, kjer so migranti (tako v Evropi kot v Združenih državah) prve žrtve, se na mejah Evrope nadaljuje boj. Organizacije za človekove pravice ugotavljajo, da je v zadnjih desetih letih skoraj 4000 beguncev in migrantov izgubilo življenje v poskusu prekoračitve te meje. Težko je ugotoviti, koliko ljudi doživi podobno usodo v poskusu približevanja tem mejam, na primer skozi Saharo. Kaj je to, če ne *vojna*, še toliko bolj umazana, saj je nenapovedana in nekonvencionalna? Ali je dovolj samo zgražanje nad realnostjo te vojne, nad okrutnostjo "trgovcev z ljudmi", nad novimi "trgovci sužnjev"? Ni več treba poudarjati, da so v nasprotju s sužnji vseh časov ženske in moški, natlačeni v gumijastih in ribiških čolnih, v veliki večini migrirajo po njihovi *lastni želji in volji*? In na tem mestu

Druga značilnost kolektiva je različnost pravnih situacij: Tisti, ki so jim zavrnilo prošnjo za pridobitev političnega azila, ozemeljskega azila, študenti, družine, osebe, ki so prišle v Francijo zaradi združitve družin ...

Financiranje: Oblike financiranja: izdajanje majhnega časopisa, članarina, organiziranje koncertov ...

Avtonomija: Organizirani smo avtonomno. Zahteve definiramo sami ljudje brez papirjev. Nihče drug ne vodi boja v našem imenu. Sami smo tisti, ki lahko

najbolje izrazimo naše življenjske razmere. Od podpornikov pričakujemo, da nas podpirajo v boju in da nam priskrbijo orodja za napredovanje boja.

Generalna skupščina: Generalno skupščino organiziramo vsak teden. Na njej se lahko izrazi vsakdo, analizira situacijo, naredi bilanco našega dela in določa perspektive akcij. Naš boj je razčlenjen na pravnega in političnega. Prvi nam omogoča doseganje kratkoročnih rezultatov. Cilj drugega je pridobitev globalne regularizacije,

ima pripoznanje sodobnih migracijskih gibanj kot *družbenih gibanj* vlogo nasprotovanj tem razmeram bede in temu opustošenju sociale in politike s specifičnimi instancami svobode in s specifičnimi vprašanji o *državljanstvu*.

Dogajanju na mejah Evrope ni možno dati “marginalne” pomembnosti. Koncept meje – prakse njene vlade tako kot lastna “lokalizacija” – se je dozdevno zelo spremenil v času “globalizacije”. Po eni strani se meje širijo navzven, podaljšujejo lastno senco na stotine kilometrov daleč od geografskih linij, ki začitujejo evropski prostor (analogne primere lahko opazimo tudi v Združenih državah in v Avstraliji). Nedavni predlog angleškega prvega ministra Tonya Blaira o ustanovitvi *transit processing centers* – pravzaprav brez olepšanj: pravih zaporniških centrov v ključnih conah konfliktov v Aziji in Afriki, kjer bi reševali prošnje za azil potencialnim beguncem – ni nič drugega kot zadnja potrditev procesa, s katerim nacionalne in evropske avtoritete zadnjih petnajst let vse agresivneje posegajo v politike nadzora meja držav tretjega sveta in migracijskih gibanj. Vendar se po drugi strani meje neprestano razstavljajo in sestavljajo ter projicirajo lastno senco tudi v samo srce “mesta”, ne več samo navzven. V centrih za odstranjevanje tujcev, razpršenih po vsej Evropi, bo treba končno pripoznati ne “anomalijo”, ampak institucijo, ki temelji na evropskem državljanstvu in ki je v procesu institucionalizacije. To so samo najbolj vidne oblike kompleksnega procesa, skozi katerega dobiva obliko *evropski apartheid*, ki ga je v zadnjih letih neutrudno razkrival prav Balibar.

Nujno je razjasniti pomen tega izraza. Termin *apartheid* moramo razumeti dobesedno, saj gre za to, da v središče teoretične in politične razprave postavimo proces konstitucije *inferiorizirane* populacije (v pravicah in torej tudi dostojanstvu), ki je namenoma podvržena oblikam nasilne “varnostne” kontrole.

ki je možna zgolj z vzpostavitvijo politične sile.

Pravni boj: Vzdrževanje stalnega pravnega svetovanja, oblikovanje dosjejev ljudi brez papirjev, vzpostavljanje seznamov. Brez papirjev so vključeni v ta proces, da bi razumeli pravni arzenal. Sodelujejo v stalnem pravnem svetovanju in pridobivajo nove ljudi brez papirjev za sodelovanje v skupini.

Podpirajo nas pravniki, odvetniki in društva, kot je GISTI.

Politični boj:

Oblike delovanja:

- Tedenska zborovanja pred prefekturo, notranjim ministrstvom, ministrom za zaposlovanje, pred centri za pridržanje, policijskimi komisariati, izpostavami Mednarodne organizacije za migracije (IOM).
- Zborovanja pred kraji, v katerih se izvaja diskriminacija (nazadnje pred šolo, ki je zavrnila vpis otroka brez papirjev.
- Forumi, debate, filmske projekcije, peticije, časopisne objave.

“Ta populacija je prisiljena živeti permanento “na meji”, ne povsem znotraj in ne povsem zunaj.” (Balibar, 2004: str. 139) Razvidno je, da cilj evropske migrantske politike, kljub retorikam, ki so pospremile nove definicije v zadnjih letih, ni hermetično zaprtje evropskih meja. Cilj takih politik, njihov učinek, je postavitve sistema jezov, ki bi v končni instanci proizvedel aktiven proces vključitve migrantskega dela z lastno ilegalizacijo. Če pogledamo na zakonodajo posameznih evropskih držav, ki so se izoblikovale pod pritiski evropskih instanc, vznikne na dan podatek, da zakonodaja, ki regulira položaj migrantov, globoko posega v dispozitive regulacije *trga delovne sile*. (Glej Basso in Perocco, 2003) Italijanski zakon Bossi–Fini, ki za pridobitev dovoljena za bivanje predpisuje sklenjeno delovno pogodbo z delodajalcem, je po tej plati popolnoma evropski zakon: interpretira splošno težnjo k vključitvi pravih prisilnih dispozitivov na trgu delovne sile. Tako imenovani *ilegalci*, ki so le dediči tistega, kar so stari učbeniki kolonialnih pravic definirali kot *sužnje*, da bi jih lahko razlikovali od *državljanov*, so obravnavani le kot strukturni podatek sodobne evropske družbe.

“Uradna” agencija, kot je European Monitoring Centre of Racism and Xenophobia z Dunaja, je v letnem poročilu iz leta 2001 (poročilo je dostopno na: <http://eumc.eu.int/>) določila “rasno ali etnično delitev” dela v Evropi, ki med “ilegalce” in državljane postavlja neke vmesne figure, ki sovpadajo z obstoječimi tipologijami dovoljenj za bivanje. In komaj omembe vredno je dejstvo, da bo prvega maja letos deset novih držav postalo del Evrope, vendar ne njihovi delavci in njihove delavke: za obdobje od dveh do sedmih let vstop v Evropo – za pridobitev evropskega državljanstva – ne bo vključeval teh delavcev in pravice do svobodne mobilnosti na ozemlju Unije, ki bo reguliran in omejevan

• Kampanje za senzibilizacijo javnega mnenja. • Sodelovanje na mitingih in debatah na univerzah. • Povabimo se na politične debate in mitinge (s transparenti in letaki), posebej v času volilnih kampanj (za občinske, parlamentarne, predsedniške in evropske volitve). Naš namen je pripraviti različne politične formacije, leve in desne, da se jasno opredelijo glede vprašanja migracij. • Zasedamo medijsko in simbolično	strateška mesta; denimo muzeje in gledališča ter politične sedeže: • sedež bivšega ministra za notranje zadeve, ki je prihajal iz leve v času občinske kampanje; • dvakrat smo okupirali sedež desnega ministra za notranje zadeve Sarkozya; • sedež asociacije Bernadette Chirac; • med predvolilno kampanjo za zadnje evropske volitve smo zasedli predstavništvo evropskega parlamenta in evropske komisije v Franciji, da bi razkrili migracijske politike, ki jih vodi

z nacionalnimi politikami (glej E. Rigo, Citizens and Foreigners in the enlarged Europe, www.iue.it/LAW/Events/WSWorkshopNov2003/Rigo_Papeer.pdf). Nadaljnje razlikovanje je tako vneseno, tokrat formalno, v evropsko državljanstvo: te učinke bo možno videti na trgu delovne sile v konkurenci za "nekvalificirana" in začasna dela v kmetijstvu na jugu Španije med afriškimi in poljskimi delavci, kjer so slednji, kot državljani države kandidatke za vstop v Unijo, že v relativno privilegirani poziciji (Bell, 2003).

KATERO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO

Položaj migrantov torej predstavlja privilegirano točko opazovanja, ki nam bo omogočila raziskati težnjo po selektivni razčlenitvi tipologij državljanstva. Prav v trenutku, ko evropsko državljanstvo preneha biti transparenten pojem in se začneja polniti z dejansko vsebino, v njegovo bistvo vstopi tisto, kar bi lahko definirali kot materialna konstitucija. Nobena politična iniciativa na področju državljanstva in evropske ustave ne more preprečiti, da bi položaj migrantov, njihove boje in zahteve, postavili v samo središče. To je črpališče temeljne in neobhodne usmeritve: zaprtje centrov za odstranjevanje tujcev in regulacija *sans papierjev* sta ključna cilja odločitve v St. Denisu, s katero se je določil dan skupne mobilizacije za pravice migrantov 31. januarja letos in ki je bila izvedena v več kot 50 evropskih mestih. Zakoličili smo horizont, znotraj katerega se bomo premikali v prihodnosti. Ta horizont lahko še bolj razširimo z zahtevo po neodvisnosti dovoljena za bivanje od delovne pogodbe, sklenjene z delodajalcem, in definicijo evropskega državljanstva, ki bo neodvisno od državljanstva držav članic Unije.

Evropska unija in njene države članice, da bi zahtevali pojasnila od evropske komisije, evropskega parlamenta in kandidatov za evropske volitve.

Ob vsaki zasedbi vzpostavimo zvezo med krajem, kontekstom in našimi zahtevami, tako da dosežemo medijski odziv.

- Poleg omenjenega se ukvarjamo še z naslednjimi vprašanji:
- Pridržanje: V Franciji delujemo v koordinaciji proti pridržanju (za zaprtje centrov za pridržanje in za zaustavitev deportacij). Na pobudo

odbora proti izgonom sodelujemo v akcijah in kampanjah proti gradnji centrov za pridržanje (center v Palaiseaju), za zaprtje obstoječih in proti izgonom. Trenutno pripravljamo javno srečanje na temo pridržanja. Na njem bo sodelovalo več združenj in pravnikov (CAE, GISTI, CIMADE).

- Dostop do zdravstvene oskrbe: Zrušitev državne zdravniške pomoči, ki je omogočala zdravstveno oskrbo ljudi brez papirjev, nas je navedla k temu, da sodelujemo v odboru

Težnja po razčlenitvi državljanstva kljub temu ne zadeva samo migrantov: ponovna vključitev principa *pod skrbništvom* (historično in konceptualno gledano je to princip, ki je nasproten državljanstvu) je vedno prisoten element politik, ki se definirajo kot neoliberalne. Od tod tudi navdih za nagibanje h kazenskemu pravu in nadzoru, tako kot k poizkusu transformacije *welfare v workfare*, s čimer spodmaknejo oskrbo s storitvami iz polja državljanstva in jo za tiste, ki si je ne morejo pridobiti na trgu, podredijo paternalistični logiki. Bolj splošno, princip fleksibilnosti se je uveljavil v konkretnih oblikah kot novo osišče ne zgolj delovnih odnosov, ampak samih pravic iz dela, ki so v času 20. stoletja predstavljale enega izmed osnovnih terenov ekspanzije državljanstva, prek katerih so se ponovno uvedli dispozitivi podrejanja in osebnega nadzora v prostorih, ki so vsaj pravno zagotavljali kolektivne pravice in jamstva. Če nekdo nima zgolj formalne koncepcije državljanstva, si je težko predstavljati, da to ne izkrivlja njegovih značilnosti. Tudi v tem primeru so transformacije potekale v Evropi znotraj procesa, v katerem niso sodelovale le posamezne države članice Unije, temveč tudi evropske institucije, kot sta evropska komisija in sodišče iz Luksemburga (Merlo in Riccardi, 2002: 22).

Stvar očitno ni v tem, da zanemarimo potenciale, ki jih ima konstitucionalni proces, odprt v Evropi, ampak da se ta proces konsolidacije evropskega državljanstva določi s perspektive družbenih gibanj. Osvojitve evropske dimenzije teh slednjih tako postane prioritetni cilj: treba je določiti politične instrumente, ki bodo državljskim *praksam*, ki so se izrazile v gibanjih v zadnjih letih, omogočili produktivne intervencije v trenutne institucionalne procese.

V isti teoretični razpravi se je uveljavila težnja po obravnavi državljanstva, v kateri se ne bi ukvarjali z njegovo zakonsko in institucionalno podlago, am-

zdravnikov, sindikatov in združenj, ki branijo bolne tujce (ACT UP), in da sodelujemo v manifestacijah za ohranitev socialne varnosti.

- Evropa: Harmonizacija imigrantskih politik na evropski ravni zahteva koordinacijo različnih evropskih gibanj, ki branijo pravice migrantov. Zato smo solidarni z drugimi kolektivi v drugih evropskih državah (nazadnje smo manifestirali pred špansko ambasado v času, ko so ljudje brez papirjev zasedli neko cerkev v Barceloni).

Na evropski dan proti centrom za pridržanje in odstranjevanje tujcev smo manifestirali proti gradnji centra za pridržanje v Palaiseauju (pariško predmestje).

- Žensko vprašanje: Zahtevamo, da bi ženske pridobile avtonomen status (v primeru ločitve ženske postanejo osebe brez papirjev) in da bi se ženskam priznale pravice v primeru sekstitičnih preganjanj. To počnemo v sodelovanju z drugimi združenji, kot je RAJEFIR. Izpostavljanje specifičnih ženskih problemov lahko mobilizira

pak predvsem z upoštevanjem praks, vprašanj in družbenih gibanj, ki postavljajo pod vprašaj sam institucionalni profil. Delati moramo ravno za to izločitev. Kar se ponuja na tem mestu, je ustavnopolitični problem: naš cilj ne sme biti evropska ustava s svojim *demosom*, ki izvira iz klasičnih kategorij evropskega konstitucionalizma, ampak predvsem onemogočenje zaprtja tega procesa. Ponovno ga je treba odpreti takrat, ko se bo sam zapiral, in v njegovo notranjost s političnimi akcijami investirati materialne konstitucijske elemente, ki so se razvili skozi čas.

Prevedel Tomi Bartole

LITERATURA

- Balibar, É. (2003): *L'Europe, l'Amérique, la guerre*, Paris, La Découverte.
- Balibar, É. (2004): *Noi cittadini d'Europa?*, Roma, Manifestolibri.
- Basso, P. in Perocco, F. (2003): *Gli immigranti in Europa. Diseguaglianze, razzismo, lotte*, Milano, Angeli.
- Bell, N. (2003): *L'Europa organizza la caldestinita*, v "Le Monde Diplomatique/il Manifesto", april.
- Merlo, M. in Riccardi, M. (2002): *L'immaginario giuridico del lavoro*, v "DeriveApprodi".

določen del javnega mnenja. Poudariti je treba tudi, da so ženske brez papirjev zelo aktivne in da redno sodelujejo v obeleževanju osmega marca.

- Sindikati: Sindikate pozivamo, da branijo pravice ljudi brez papirjev, ki so izkoriščani delavci.
- Zbliževanje z družbenimi gibanji: Naš boj povezujemo z boji drugih izključenih (brezposelni, brez stanovanj, intermitenti spektakla). Brez papirjev so negotovi med negotovimi (prekerni med prekernimi). So izkoriščani in živijo v luknjah ...

Na sploh si prizadevamo za gradnjo solidarnostnih mrež. Če so boji solidarnostno povezani, potem so mnogo bolj razširjeni. Kljub naši dinamičnosti in dinamičnosti drugih kolektivov je množična regularizacija nemogoča. Zaradi krhkosti, nekoherentnosti, tako rekoč odsotnosti instance na državni ravni, ki bi igrala vlogo koordinacije lokalnih akcij. Zato se je treba usmeriti v gradnjo sile na državni ravni.

Prevedel Andrej Kurnik